

УДК 37.016:[766:7.012](410.5)(045)

GRAPHIC AND DESIGN TRAINING OF STUDENT YOUTH IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF SCOTLAND

ГРАФІЧНО-ДИЗАЙНЕРСЬКА ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ШОТЛАНДІЇ

Melentiev Ya. O. / Мелентьев Я. О.

Postgraduate student

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0271-7943>

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,

Uman, Sadova 32B, ap. 4, 20308

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

Умань, Садова 32Б, кв. 4, 20308

Анотація. В статті підіймаються питання графічно-дизайнерської підготовки учнівської молоді у закладах освіти Шотландії, наводяться вислови ряду видних вчених які займалися цією темою. Метою дослідження є проведення історіографічного аналізу розвитку графічно-дизайнерської підготовки учнівської молоді у закладах освіти Шотландії та визначення перспектив такого розвитку, визначені недоліки такої підготовки та вимоги до подальшої її удосконалення.

Ключові слова: Шотландія, освіта, графічний дизайн, підготовка, учнівська молодь, заклади освіти.

Вступ

За результатами Першої світової війни і далі в середині XX століття стало зрозуміло, що техніка і технології мають вирішальне значення у розвитку сучасного суспільства.

Це сприяло розвитку технологічної освіти та підготовці учнівської молоді у закладах освіти Шотландії до вивчення технологій і розширювання технологічної освіти, де з'являються спецкурси з креслення, технічного малюнка й промислового дизайну. Для шкіл поступово стандартизуються зміст та методика, розроблялися програми, методичні посібники для учителів, а також розробляються національні стандарти кваліфікацій.

В цей період, у закладах освіти Шотландії дизайн вивчається як предмет, що близький до індустріальних задач, де вивчення креслення та технічної графіки є засобом для реалізації вимог потреб промисловості.

З 1970-х років відбувся важливий поворот: у багатьох школах, дисципліна «Дизайн і технології» почала формалізуватися як самостійна навчальна галузь, куди увійшли графічні практики, промисловий дизайн і технології виробництва.

Так, Школа мистецтв в Глазго (GSA) та інші мистецькі установи впливали опосередковано – через викладачів, партнерства і модель студійної освіти. У педагогічних посібниках для вчителів середньої школи – дизайну почали приділяти увагу як процесу. Цей процес заклав основу для майбутньої орієнтації шкіл на проєктну діяльність, яка базується на графічно-дизайнерській підготовці учнівської молоді у закладах освіти Шотландії.

Термін «графічно-дизайнерська підготовка» прямо не є загальноприйнятим у педагогічній літературі, але він складається з двох взаємопов'язаних компонентів:

- 1) графічна підготовка – це формування в учнів чи студентів умінь і навичок працювати з графічними зображеннями, схемами, кресленнями, планами, тобто володіти графічною мовою техніки і науки (креслення, технічна графіка, комп'ютерна графіка, основи проєктування;
- 2) дизайнерська підготовка – спрямована на розвиток творчих здібностей у сфері художньо-конструкторської діяльності: уміння поєднувати естетику та функціональність, працювати з формою, кольором, композицією, застосовувати принципи дизайну у створенні предметів чи середовищ.

Тому під графічно-дизайнерською підготовкою зазвичай розуміють інтегрований процес навчання, який забезпечує:

- ✓ розвиток просторового та образного мислення;
- ✓ засвоєння графічних умінь (читання, створення креслень і схем, робота з цифровими графічними програмами);
- ✓ оволодіння основами дизайну й художнього проєктування;
- ✓ формування здатності застосовувати графічні засоби для вирішення практичних, технічних і творчих завдань.

Аналіз поточних досліджень і публікацій

Питаннями графічно-дизайнерської підготовки учнівської молоді у закладах освіти Шотландії займалися ряд видних вчених. Так Ferguson, H. вивчала організацію графічно-дизайнерської підготовки у Шотландії на основі аналізу архівних та хронологічних контекстів, необхідних для розуміння впливу

академічних традицій, що впливали на шкільну практику організації графічно-дизайнерської підготовки [8].

В академічній роботі про шотландську освіту авторів Bryce, T., Humes, W., Gillies, D., Kennedy, A. концентрується увага на історії та ролі дисципліни «Дизайн і технології» у школі – в контексті розуміння інтеграції графічного/технологічного навчання в шкільну систему [5, 7].

У фундаментальному хронологічному огляді історії графічного дизайну у глобальному контексті у роботі авторів Meggs, P. B., Purvis, A. W. наводиться історична траєкторія вивчення графічного дизайну, за якою можна порівнювати шотландські шкільні підходи та навчальні програми [4].

В класичному підручнику для підготовки вчителів середньої школи дисципліни «Мистецтво та дизайн» (Art & Design) авторів Addison, N., Burgess, L. розглядаються педагогічні методи з проєктної роботи та її оцінювання, у контексті застосування до графічно-дизайнерської підготовки. [1].

Дослідники Ash, A., Carr, P. у своєму «Сучасному практичному посібнику для викладачів середньої школи» приділили увагу розробці шкільних модулів з графічного дизайну на основі критичного підходу у процесі проєктної діяльності [2].

В контексті академічного дискурсу дизайнерської освіти автор Sparke, P. розглядає шотландську шкільну практику з точки зору теорії та історії освіти [6].

Відсутність широкомасштабних історіографічних досліджень із графічної підготовки учнівської молоді у закладах освіти Шотландії, малий обсяг емпіричних і літературних досліджень, довготривалих досліджень та опитування у форматі монографій, що доступні у вигляді статей, звітів, нестача порівняльних публікацій по Шотландії у сфері шкільного графічного дизайну і сформували актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження

Метою дослідження є проведення історіографічного аналізу розвитку графічно-дизайнерської підготовки учнівської молоді у закладах освіти Шотландії та визначення перспектив такого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Графічно-дизайнерська підготовка учнівської молоді у закладах освіти Шотландії, а саме у загальноосвітній школі базується на технологічній освіті, яка ґрунтується на вивченні основ виробництва. Технології можуть охоплювати широкий спектр галузей: інформаційні технології, електроніку, інструментів і устаткування, а також застосування різних підходів до розв'язання технічних завдань засобами креслення й САПР. Завдання технологічної освіти спрямоване на стимулювання творчих здібностей учнівської молоді й розвитку їх винахідливості. Така можливість є в процесі вивчення технологій, розробки та створення технічних об'єктів.

Вивчення технологій та впровадження знань і навичок у розвиток промисловості, задоволення життєвих потреб людини є провідною задачею технологічної освіти, головну роль в якій відіграє графічна та графічно-дизайнерська підготовка учнівської молоді.

В цей час як «освітні технології» (або інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)) можуть бути використані в будь-якій предметній галузі зокрема у технологічній освіті (або дизайні та технологіях). Технологічна освіта сама по собі є окремою предметною галуззю, в якій її концепції, знання, процеси та результати фокусуються на формуванні технологічних навичок в учнівської молоді.

В Шотландії на початковому етапі розвитку вивчення технологій, в кінці 1800-х років, Королівське товариство мистецтв почало формалізувати розвиток технічних навичок і знань, які виникли у відповідь на швидкий розвиток промисловості та почали задовольняти потреби сільського господарства та промисловості.

Такий підхід почав зберігатись у шотландських школах і в подальшому. Це не в останню чергу тому, що вони продовжують розвивати знання, розуміння, технічну творчість, навички та схильності, орієнтовані на розв'язання задач, які пов'язані із глобальним світом, процесів і проблем, які мають значну цінність для промисловості, бізнесу та суспільства в цілому.

Однак дана еволюція не обійшлася без труднощів. «Дизайн і технології» в багатьох сенсах є освітньою конструкцією, яка постійно намагається схарактеризувати, краще виразити та узгодити свої базові знання із потребами сучасного суспільства [5].

Складна природа технологічної освіти в різних контекстах, а особливо в контексті графічно-дизайнерської підготовки учнівської молоді призводить до визначення основних відмінностей різних технологій в предметі «Дизайн і технології». Історичний аналіз технологічної освіти, вивчення історичних коренів різних ремесел і професій представлений не просто роботами по дереву або ручної обробки матеріалів, у закладах освіти Шотландії показав, що набір предметів за дизайном і технологіями базуються в основному на інженерії та графічному дизайну.

Засвоєння знань з технологій дозволяють учням розвивати широкий спектр навичок і здібностей. Такі навички включають поняття: проєктне мислення, дослідження, розробка проєктів, виробництво, електроніка, конструювання, системи управління, графіка, комп'ютерне моделювання. Програми навчання для підвищення кваліфікації робітників сприяють розвитку технологічних умінь і навичок необхідних для того, щоб молоді люди могли освоїти майбутні професії. Така діяльність визначається предметами, що пропонуються учнівській молоді у світі праці і дає унікальні можливості ознайомлення із професіями.

Donaldson & Ko, I. дають цікаву конкретну відповідь, оскільки він привертає увагу до широкого спектра знань, що включає вивчення технологій до викладання яких повинні бути готові, як вчителі початкової, так і середньої школи. Крім того, на їх погляд це створює проблему послідовності навчання – звертає увагу на залучення попереднього досвіду на основі широкого спектра знань [3].

Графічно-дизайнерська освіта у Шотландії є частиною дисциплін «Мистецтво та дизайн» (Art & Design) та «Дизайн і технології» (Design & Technology) у шкільних навчальних програмах. Вона поєднує традиції художньої школи XIX–XX століть із сучасними цифровими підходами. Основу змісту

формує Curriculum for Excellence (CfE), а конкретні стандарти та оцінювання розробляє Scottish Qualifications Authority (SQA). У контексті глобалізації, цифровізація освіти у сфері графічного дизайну в шотландських школах виконує як естетичну, так і прикладну функцію – готує учнів до подальшого навчання у вищій школі або до професійної діяльності пов'язаних в індустріях креативної економіки.

Традиції графічного навчання сягають кінця XIX століття, коли при художніх школах та коледжах Шотландії формувалися студії прикладного мистецтва. Важливу роль відіграла попередньо згадана нами Школа мистецтв в Глазго, що започаткувала систему художньо-промислової освіти, у якій креслення, візуальна комунікація та композиція були базовими дисциплінами. У середині XX ст. шотландська середня школа інтегрувала технічне креслення та елементи графіки до курсу «Технічні студії» (Technical Studies), а з 1970-х рр. виник окремий предмет «Графічна комунікація» (Graphic Communication).

Розглянемо сучасний зміст і структуру графічно-дизайнерської освіти середньої та старшої школи.

На рівні середньої та старшої школи графічно-дизайнерська освіта представлена вже згаданими раніше курсами:

«Мистецтво та дизайн» (Art & Design) – предмет в якому графічний дизайн виступає окремим напрямом поруч із образотворчим мистецтвом.

«Дизайн і технології» (Design & Technology) – міждисциплінарний курс, що включає інженерний дизайн, креативні підходи та цифрові інструменти.

Особливість шотландської школи – баланс між традиційними методами (ручне креслення, ескізування) та цифровими інструментами (CAD, Adobe Creative Suite, 3D-друк). Учні опановують як академічні навички візуалізації, так і сучасні практики, пов'язані з індустрією дизайну.

«Графічна комунікація» (Graphic Communication) (рівнів National 4, National 5, Higher, Advanced Higher) – акцент на технічному і візуальному кресленні, цифрових методах проєктування, 3D-моделюванні, графічній візуалізації.

Національний орган з акредитації та нагородження Шотландії SQA, метою якої є допомога учнівській молоді реалізувати свій потенціал та підтримувати стандарти в усій шотландській освіті із програми «Графічна комунікація» (Graphic Communication).

Нижче наведено структуровану таблицю основних курсів за програмою «Графічна комунікація» (Graphic Communication), що викладаються в шотландських школах (див. табл. 1).

Таблиця 1 - Програмне забезпечення SQA.

Рівень	Назва курсу	Основний акцент / особливості
National 4	National 4 Graphic Communication	Ручна і цифрова графіка; 2D/3D ескізи; без письмового іспиту – включає додатково (Added Value) через практичне завдання. sqa.org.uk
National 5	National 5 Graphic Communication	Поєднання творчості та професійних стандартів (manual + computer-aided); оцінювання через письмовий іспит (≈1.5 год.) і coursework (практичне завдання). sqa.org.uk ukblogs.glowscotland.org.uk
Higher	Higher Graphic Communication	Поглиблені технічні і візуальні навички; coursework та exam; специфікації із прикладами завдань та marking instructions. sqa.org.uk
Advanced Higher	Advanced Higher Graphic Communication	Максимальний рівень шкільного графічного навчання; проектно-дослідницький підхід, підсилений цифровими інструментами; coursework + exam. sqa.org.uk

Урядова політика в школах та коледжах Шотландії орієнтована на формування та розвиток «креативної грамотності», яка направлена на підтримку майбутніх робітників для роботи в сучасній індустрії. Документи Education Scotland наголошують, що графічний дизайн допомагає формувати критичне мислення, комунікаційні вміння та цифрову компетентність. Важливим в розв'язанні цієї задачі є партнерство з університетами та культурними інституціями на це спрямовані наприклад, програми Engage Scotland і Access to Creative Education in Scotland (ACES).

Методичною основою в реалізації графічно-дизайнерської підготовки учнівської молоді є проектно-орієнтоване навчання, де учні розробляють власні

дизайн-рішення, створюють постери, логотипи, 3D-моделі, рекламні кампанії.

Оцінювання включає практичні завдання та фінальний іспит (візуалізація, технічні креслення, цифровий проєкт).

Попри те, що урядова політика в школах та коледжах Шотландії із графічно-дизайнерської підготовки учнівської молоді здійснюється із використанням сучасних методів, та сучасного змісту, все одно виникає ряд проблем та викликів.

Так у деяких регіонах на території Шотландії існує проблема доступу до цифрових ресурсів, що викликає проблему нерівного доступу до навчання. Як правило це віддалені території, острови де слабо розвинута цифрова інфраструктура, в основному це малонаселена сільська місцевість де розташовані невеликі школи.

В таких школах також виникає проблема недостатньої підготовки вчителів, які забезпечують вивчення графічного дизайну сучасними програмними засобами. Це також пов'язано із проблемою фінансування шкіл до залучення висококваліфікованих вчителів та проблемами оновлення обладнання та ліцензійного програмного забезпечення.

При вивченні курсів за програмою «Графічна комунікація» (Graphic Communication), що викладаються в шотландських школах виникає потреба в більшій інтеграції з ринком праці та креативними індустріями.

Висновки

Графічно-дизайнерська освіта у шотландських школах пройшла шлях від технічного креслення до цифрового дизайну, інтегрувавши мистецькі та технологічні традиції. Сьогодні вона виконує стратегічну функцію у формуванні креативного потенціалу молоді, готуючи учнів до університетської освіти й професій у сфері дизайну, архітектури та цифрових індустрій.

Подальший розвиток графічно-дизайнерської підготовки учнівської молоді в закладах освіти Шотландії потребує збільшення інвестицій у цифрову інфраструктуру навчальних закладів, покращення організації системної підготовки вчителів із графічно-дизайнерської підготовки, посилення партнерства між школою, університетами й креативними організаціями.

Література:

1. Addison N., Burgess L. Learning to Teach Art & Design in the Secondary School: A Companion to School Experience. London: Routledge, 2000.
2. Ash A., Carr P. (eds.) A Practical Guide to Teaching Art and Design in the Secondary School. London: Routledge, 2024.
3. Donaldson S. I., Ko I. Positive organizational psychology, behavior, and scholarship: A review of the emerging literature and evidence base // The Journal of Positive Psychology. 2010. Vol. 5, No. 3. P. 177–191. DOI: <https://doi.org/10.1080/17439761003790930>
4. Meggs P. B., Purvis A. W. Meggs' History of Graphic Design. 6th ed. Hoboken, NJ: Wiley, 2016.
5. Morrison-Love D. Towards a Transformative Epistemology of Technology Education // Journal of Philosophy of Education. 2017. Vol. 51. P. 23–37. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-9752.12226>
6. The Routledge Companion to Design Studies / ed. Sparke P. London: Routledge, 2019.
7. Scottish Education / eds. Bryce T., Humes W., Gillies D., Kennedy A. 5th ed. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2018.
8. Ferguson H. Glasgow School of Art: The History. Glasgow: Foulis Press of The Glasgow School of Art, 1995.

Abstract. The article addresses the issues of graphic and design training of student youth in educational institutions of Scotland, citing the views of a number of prominent scholars who have studied this topic. The purpose of the research is to conduct a historiographical analysis of the development of graphic and design training of student youth in Scottish educational institutions and to outline the prospects for such development. The study also identifies the shortcomings of this training and the requirements for its further improvement.

Keywords: Scotland, education, graphic design, training, student youth, educational institutions.

Статтю надіслано: 24.08.2025 г.

© Мелентьев Я.О.